

Damjana Kern Andoljšek

Ohranjanje identitete s poučevanjem slovenščine med Slovenci v Avstriji

Povzetek

Prispevek v kontekstu avstrijskega slovenstva osvetljuje vlogo, ki naj bi jo pri ohranjanju slovenskega jezika in identitete imelo učenje slovenščine v manjšinskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah ter oddelkih dopolnilnega pouka slovenščine. Raziskava se je skozi ločene obravnave podrobneje posvetila štirim območjem, kjer v Avstriji živijo slovenske skupnosti in je organiziran pouk slovenščine: Koroški, Štajerski, Predarlški in Dunaju. Na avstrijskem Koroškem učenje slovenščine poteka v sklopu razvejanega in dobro organiziranega manjšinskega šolskega sistema, na avstrijskem Štajerskem je pouk slovenščine organiziran kot prostovoljni oz. izbirni predmet, na Predarlškem in Dunaju pa učenje slovenščine že več desetletij poteka v obliki dopolnilnega pouka.

Ključne besede: učenje slovenščine, ohranjanje identitete, Slovenci v Avstriji, manjšinska šola, dopolnilni pouk slovenščine

Abstract

The paper presents the role that learning Slovenian in the educational institutions of the Slovenian minority in Austria has in preserving the students' Slovenian identity. The research deals with four separate areas inhabited by Slovenian communities in Austria where the Slovenian language is taught: Carinthia, Styria, Vorarlberg and Vienna. In Carinthia, Slovenian is taught within a well-organised network of the minority's school system; in Styria, Slovenian is an option, while in Vorarlberg and Vienna, Slovenian has been taught for several decades in supplementary school lessons.

Key words: learning Slovenian, preserving identity, Slovenians in Austria, minority school, supplementary lessons of Slovenian language and culture

1 UVOD

Skozi zgodovino se je v Avstriji oblikovalo več stičnih slovensko-nemških jezikovnih območij: poleg obeh avtohtonih slovenskih narodnih skupnosti na Koroškem in Štajerskem namreč v Avstriji stalno ali začasno prebivajo Slovenci, ki so se v različnih zgodovinskih obdobjih iz različnih socialnih nagibov naseljevali zlasti na Dunaju, v Gradcu in drugih večjih avstrijskih mestih, prisotne pa so tudi skupine slovenskih sezonskih delavcev ter tedenskih in dnevnih migrantov. Njihova skupna značilnost je, da so po večini zelo dobro integrirani v večinsko avstrijsko družbo ter predstavljajo njen lojalni in ustvarjalni del, ob tem pa na različne načine živijo tudi svoje slovenstvo. Čeprav jih povezuje skupni etnični izvor, pa med njimi prihaja do precejšnjih razlik v narodnostnem samoopredeljevanju, znanju, rabi, interesu za učenje slovenskega jezika, sodelovanju v slovenskih organizacijah, ohranjanju slovenskih običajev in drugih pojavnih oblik slovenstva. V geografsko, zgodovinsko, družbenopolitično in sociolingvistično specifičnih okoliščinah, v kakršnih živijo, predstavljajo možnosti za učenje slovenskega jezika v okviru (manjšinske) šole med pripadniki avtohtone manjšine na Koroškem in Štajerskem oz. dopolnilnega pouka med izseljenci na Predarlskem in Dunaju pomemben dejavnik ohranjanja jezikovnih in identitetnih značilnosti, zagotavljanja socialnega in demografskega razvoja slovenske manjšinske skupnosti ter medgeneracijskega prenašanja njene dediščine.

2 PREDSTAVITEV TEORETIČNEGA IN METODOLOŠKEGA OKVIRA RAZISKAVE

V letih od 2012 do 2015 je bila med Slovenci v Avstriji izvedena interdisciplinarno zasnovana terenska raziskava z naslovom *Ohranjanje identitete s poučevanjem slovenščine med Slovenci v Avstriji*.¹ Vsebinska izhodišča raziskave so bila postavljena na teoretičnih postavkah socialno- in političnogeografskega ter sociolingvističnega proučevanja etničnih manjšin. Glavne hipoteze so bile: a) slovenski jezik je pri Slovencih v Avstriji vsaj na zunaj glavni razpoznavni znak, preko katerega se manifestira pripadnost posameznika slovenstvu in tudi slovenski skupnosti, ter b) možnosti za učenje slovenskega jezika v okviru (manjšinske) šole med pripadniki avtohtone manjšine na Koroškem in Štajerskem oz. dopolnilnega pouka med izseljenci na Predarlskem in Dunaju predstavljajo pomemben

---

1 Prispevek prikazuje glavne izsledke doktorskega dela *Ohranjanje identitete s poučevanjem slovenščine med Slovenci v Avstriji*, ki je nastalo na Oddelku za geografijo pod mentorstvom izr. prof. dr. Jerneja Zupančiča in somentorstvom red. prof. dr. Marka Stabeja z Oddelka za slovenistiko (Kern 2016).

dejavnik izpopolnjevanja v znanju slovenščine ter razvoja in zadržanja slovenske identitete. Eden od osrednjih namenov raziskave je bil ugotoviti, kako se proces učenja slovenščine odraža na narodnostni pripadnosti ter na doživljanju slovenstva v okoljih, kjer živijo Slovenci v Avstriji. Avstrija se je za tovrstno raziskovanje zdela primerna po eni strani zaradi obsega, raznolikosti, trajanja in zgodovinske zakoreninjenosti slovenstva, po drugi strani pa tudi zaradi tradicije in raznovrstnih oblik učenja slovenščine na tem prostoru. Izkazalo pa se je, da različne kategorije slovenskega etničnega telesa v Avstriji² živijo precej različne slovenske realnosti ter da so oblike, intenzivnost in status pouka slovenščine v okoljih, kjer ta sploh obstaja, med seboj preveč neprimerljive, da bi lahko na slovensko prisotnost v Avstriji gledali kot na celoto. Zato je bila raziskava izvedena ločeno za štiri poselitvena območja, kjer v Avstriji živijo slovenske skupnosti in je organiziran pouk slovenščine: za avstrijsko Koroško, kjer učenje slovenščine poteka v sklopu razvejanega in dobro organiziranega manjšinskega šolskega sistema, za avstrijsko Štajersko, kjer je pouk slovenščine organiziran kot prostovoljni oz. izbirni predmet, ter za Predarlško in Dunaj, kjer učenje slovenščine že več desetletij poteka v obliki dopolnilnega pouka.

Na osnovi obsežnega terenskega dela, ki je vključevalo elemente kvantitativnega (večplastne anketne raziskave) in kvalitativnega pristopa (akcijsko raziskovanje z udeležbo, razgovori, polstrukturirani intervjuji), so nastale štiri samostojne raziskave. V pričujočem prispevku so predstavljeni zgolj nekateri izsledki, ki kažejo na to, kako se vpliv učenja slovenščine zarisuje skozi identitetna vprašanja oz. v kolikšni meri različne oblike učenja slovenščine pripomorejo k ohranjanju slovenskega jezika ter razvoju in zadržanju slovenske identitete. Predstavljeni so ločeno po območjih, in sicer tako, kot je raziskava potekala. Ob tem so natančneje podane tudi osnovne informacije o raziskovalnih vprašanjih, metodologiji zbiranja podatkov, vzorčni populaciji itd.

3 IZSLEDKI RAZISKAVE O IDENTITETI IN UČENJU SLOVENSKEGA JEZIKA MED SLOVENCİ V AVSTRIJI

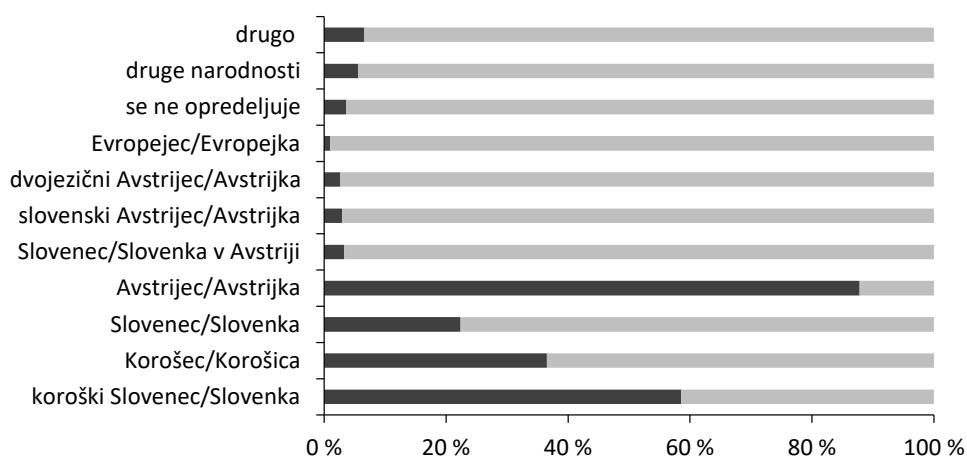
3.1 Avstrijska Koroška

Raziskava med Slovenci na avstrijskem Koroškem je namenjala pozornost vidiku, ki bi bil zajet v vprašanju: V kolikšni meri manjšinska šola na avstrijskem Koroškem prispeva k ohranjanju slovenskega jezika in identitete?, zato je bil

2 Pri tem imamo v mislih: avtohtoni narodni manjšini na Koroškem in Štajerskem, izseljence iz avtohtonega manjšinskega ozemlja oz. iz matične Slovenije, zdomce, sezonske delavce in čezmejne dnevne migrante.

vano vključen predvsem tisti krog ljudi, ki jih povezuje izkušnja učenja in/ali poučevanja slovenskega jezika v okviru manjšinskega šolanja. Vzorec je zajemal tri vzorčne skupine: 55 učiteljic in učiteljev ter 14 asistentk in asistentov za slovenščino, ki poučujejo/so poučevali na kateri od šolskih stopenj znotraj avstrijskega šolskega sistema na koroških izobraževalnih inštitucijah, 271 oseb, ki imajo vsaj na kateri od šolskih stopenj izkušnjo učenja slovenščine v okviru avstrijskega šolskega sistema, ter 133 dijakov višjih letnikov, ki so se v letu raziskave šolali na Zvezni gimnaziji in Zvezni realni gimnaziji za Slovence v Celovcu, na Zvezni dvojezični trgovski akademiji v Celovcu, na Višji šoli za gospodarske poklice v Šentpetru, na Zvezni trgovski akademiji Velikovec ter na Gimnaziji Alpe-Jadran Velikovec.

Potrnilo se je, da ima slovenska identiteta pri pripadnikih slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem temelje v dvojezični socializaciji, ki pri njih navadno poteka dvotirno (prim. Zavratnik Zimic 1998; Vavti 2012). Od zgodnjega otroštva naprej sprejemajo tako vsebine manjšinske identitete kot tudi elemente večinskega naroda. Odprtost v dva svetova se pri sodelujočih v raziskavi večinoma kaže v večplastnem narodnostnem samoopredeljevanju oz. v hkratnem opredeljevanju za več identitet. Največkrat gre za vzporednost med avstrijsko, koroško, koroško-slovensko in slovensko identiteto. Prihaja do dvojnosti »Slovenec – Avstrijec«, pri čemer do enega in drugega opredeljevanja prihaja iz različnih subjektivno-objektivnih vzgibov. Za »Avstrijce« se opredeljujejo zaradi državljanske lojalnosti in zaradi vključenosti v avstrijsko družbo, za »Slovence« pa se opredeljujejo bolj zaradi čustvene navezanosti ter jezikovne in kulturne pripadnosti.

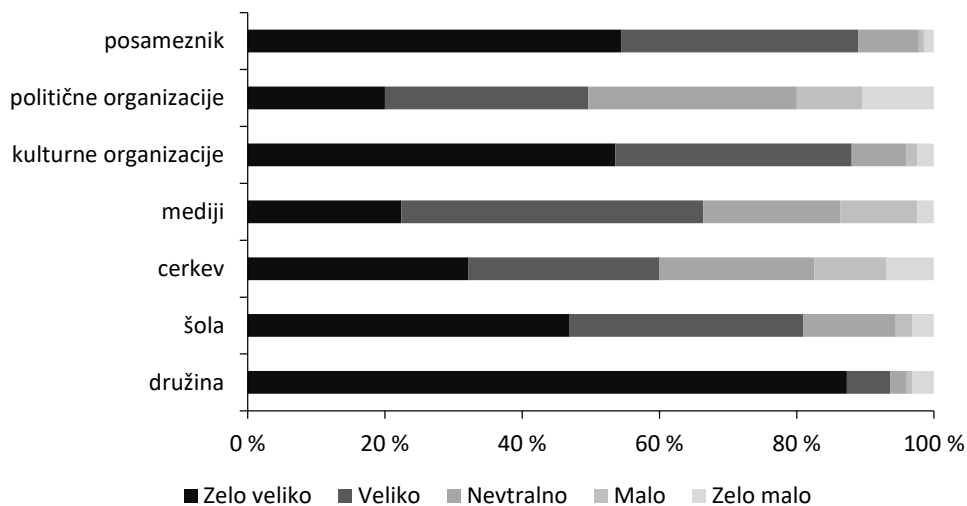

Grafikon 1: Narodnostno samoopredeljevanje anketirancev (možnih je bilo več opredelitev)
Vir: Ankete in intervjuji, marec 2014–december 2015, N = 404

Narejena je bila tudi primerjava identitetnega samoopredeljevanja ter rabe slovenskega jezika na avstrijskem Koroškem (prim. Nećak Lük 2002). Proučevane so bile naslednje razsežnosti etnične identitete: narodnostno samoopredeljevanje ter socio-lingvistični kazalniki etnične identitete (pogovorni jezik v družini, medgeneracijski prenos jezika, samoocena jezikovne zmožnosti v obeh jezikih, raba in uravnoteženost rabe slovenščine in nemščine v različnih govornih položajih ...). Pokazalo se je, da slovenski jezik ni edini identifikator slovenske identitete na avstrijskem Koroškem, je pa vsaj na zunaj glavni razpoznavni znak, preko katerega se manifestira etnična pripadnost posameznika in tudi manjšinske skupnosti. Značilnost vključenih v raziskavo je bila, da pri njih jezikovno opredeljevanje pomeni tudi opredeljevanje v etničnem smislu. Slovenska identiteta je pri tistih, ki se v kakršnem koli deležu deklarirajo za Slovence, naslonjena na jezik, čeprav v smislu dnevne rabe ne sovpa da vedno z izraženim slovenstvom, zlasti ne pri mlajši generaciji. Na Koroškem v javnem sporazumevanju prevladuje nemščina. Slovenščina je bolj ali manj situacijsko omejena in zreducirana na svet zasebnosti. Umika se tudi iz pogovorne prakse v družinah, med sorodniki in prijatelji. Prag javnosti prestopa bolj ali manj skozi delovanje slovenskih organizacij in društev manjšinskih struktur, kjer slovenščina praviloma nima konkurence s strani nemščine, sicer pa samoumevne prisotnosti slovenščine v javnosti ni. Slovenski knjižni jezik se uporablja v šoli ali pri društvenih dejavnostih, v domačem okolju pa se govori narečje. Višjo raven znanja slovenščine pri vseh sporazumevalnih zmožnostih pričakovano dosega tisti, ki so iz slovenskih družin. Vsi tisti, ki slovensko materinščino prinesejo od doma, so dvojezični.

Naslednji poudarek raziskave je bil na ugotavljanju, kakšno vlogo ima v procesu izoblikovanja etnične identitete na avstrijskem Koroškem manjšinska šola kot prostor formalne socializacije, zlasti v primerjavi z družino kot glavnim prizoriščem primarne socializacije.³ Čeprav so se okoliščine jezikovnega usvajanja in posredovanja jezikov v družinskem krogu bistveno spremenile, medgeneracijski prenos jezika ter jezikovna praksa v družini po mnenju sodelujočih v raziskavi ostaja najpomembnejši element za razvoj in ohranitev slovenske identitete. Sledi vloga posameznika ter kulturnih organizacij; manjšinski šoli v procesu izoblikovanja etnične identitete zlasti v primerjavi z družino kot temeljnim agensom primarne socializacije pripisujejo dosti manjši, še vedno pa ne zanemarljiv pomen. Prevladujoče mnenje je, da šola ni primarno odgovorna za ohranjanje slovenskega jezika in slovenske identitete, ampak jo razumejo kot nekakšno dopolnitev prizadevanjem, ki jih v ohranjanje jezika in identitete vlaga družina. Manjšo vlogo pripisujejo še medijem, cerkvi in političnim organizacijam.

3 Sodelujoči v raziskavi so po pomembnosti za razvoj in ohranitev slovenske identitete vrednotili vloge družine, šole, cerkve, manjšinskih organizacij itd.

Grafikon 2: Vloga socializacijskih dejavnikov pri oblikovanju slovenske etnične identitete
Vir: Ankete in intervjuji z učitelji in jezikovnimi asistenti, šolsko leto 2014/2015 in 2015/16, N = 270, ter Ankete in intervjuji, marec 2014–december 2015, N = 270

Ker je učenje slovenskega jezika na koroških šolah del splošne avstrijske izobraževalne ponudbe, že dolgo ni ekskluzivna ponudba za tiste, ki se deklarirajo za pripadnike slovenske narodne skupnosti. Trenutna praksa sloni na prostovoljni odločitvi staršev, ki svojega otroka (ne) prijavijo k dvojezičnemu pouku. Število vpisanih k dvojezičnemu pouku v zadnjih letih narašča:⁴ k dvojezičnemu osnovnemu pouku je prijavljena kar četrтина otrok, ki živijo na naselitvenem ozemlju manjšine. Jezikovna struktura vpisanih je precej raznolika, zato je zagotavljanje kakovostnega pouka slovenščine kot prvega in drugega oz. tujega jezika eden velikih izzivov manjšinskih šol. Ob vstopu v šolo je največ takih, ki ne znajo slovensko, sledijo jim tisti, ki bolje obvladajo nemščino kot slovenščino. Uravnoreženo dvojezičnih otrok je malo, najmanj pa je takih, ki slovenščino obvladajo bolj kot nemščino (prim. Wakounig 2002; Busch 2013).

Analiza motivov za vpis na koroške manjšinske šole je pokazala, da znanje slovenščine na Koroškem nima zgolj narodnopovezovalne funkcije, ampak tudi

4 V šolskem letu 2015/16, ko je bila izvedena raziskava, se je na Koroškem slovenščine učilo skupno 4.052 učencev. Prijave k dvojezičnemu pouku so bile možne na 63 ljudskih šolah ter na dveh šolah v Celovcu. Skupaj je torej dvojezični pouk potekal na 65 ljudskih šolah, k pouku slovenščine je bilo prijavljenih 2.245 otrok. Na prvi sekundarni stopnji je bilo k pouku slovenščine vpisanih skupno 821 otrok, od tega se jih je 308 učilo slovenščine na novih srednjih šolah, 373 na nižji stopnji Slovenske gimnazije, 140 pa na nižjih stopnjah poklicnih šol. Na drugi sekundarni stopnji se je v taki ali drugačni obliki slovenščine učilo 986 dijakov, od tega 202 na Zvezni gimnaziji in Zvezni realni gimnaziji za Slovence, 216 na Zvezni dvojezični trgovski akademiji, 147 pa na Višji šoli za gospodarske poklice v Šentpetru. Poleg tega se je slovenščine na tej stopnji učilo še 373 dijakov na splošnoizobraževalnih višjih šolah ter na 48 poklicnoizobraževalnih višjih šolah.

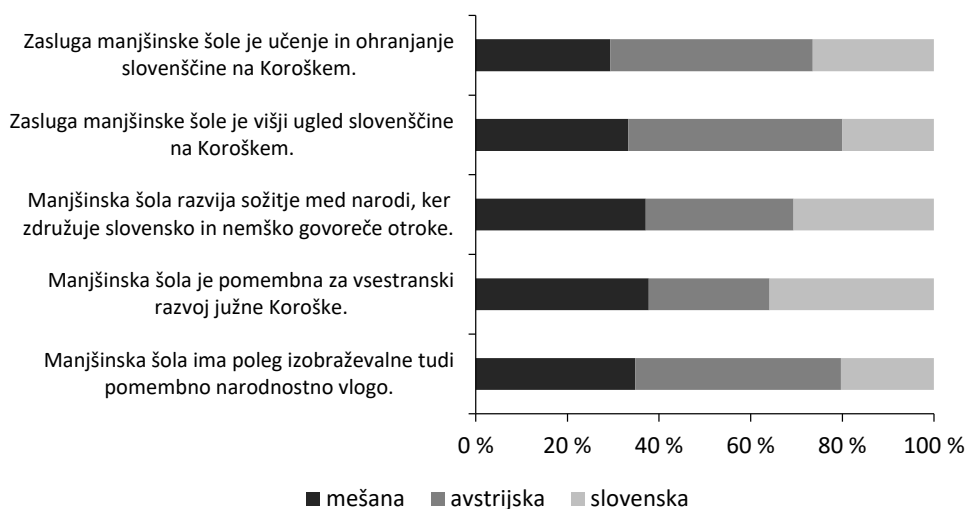
ekonomsko. V grobem sta se v raziskavi namreč izluščili dve glavni skupini razlogov. Na eni strani gre za učenje jezika zaradi emocionalnih razlogov (slovenski jezik je njihov materni jezik oz. jezik prednikov in jim pomeni identifikacijsko sredstvo, preko njega želijo ohranjati slovensko identiteto, negovati družinski jezik ...), na drugi strani pa prebivalstvo južne Koroške slovenski jezik vedno bolj dojema kot komunikacijsko sredstvo, pomembno v povezovalnem in tudi ekonomskem smislu. V domačem alpsko-jadranskem gospodarskem prostoru se namreč zaradi vzdrževanja dobrih medsosedskih odnosov ter uveljavljanja v vse več poklicih pojavlja potreba tudi po znanju slovenščine. Slovenščina na Koroškem je presegla vlogo narodnostnega simbola in se razvila v pomemben poslovni jezik. Z zanimanjem za jezik se povečuje tudi zanimanje za slovensko kulturo, kar običajno pozitivno vpliva na odnose med večinsko in manjšinsko narodno skupnostjo.

Ključne ugotovitve glede dojemanja vloge manjšinske šole⁵ sodelujočih v raziskavi kažejo, da se anketirani iz slovenskih ter tudi iz mešanih družin v veliki meri strinjajo z vsemi trditvami, ki manjšinski šoli dajejo predznak etničnosti (trditve glede narodnostne vloge in glede ohranjanja jezika kot konstitutivnega elementa identitete). Manjšinski šoli tako pripisujejo zasluge za to, da ima slovenščina na Koroškem višji ugled, da se preko nje ohranja slovenščina na Koroškem, da ima manjšinska šola poleg izobraževalne tudi pomembno narodnostno vlogo. Pri anketiranih iz avstrijskih družin gre pri trditvah, ki se dotikajo etničnih momentov šole, odgovor pričakovano v smer nevtralne države. S trditvama, ki manjšinsko šolo opredeljujeta kot vsekoroško oz. regionalno ponudbo (prispevek k sožitju in vsestranskemu razvoju južne Koroške), pa so vsi respondenti pokazali popolno ali pretežno mero strinjanja.

Ker je bilo z metodo anketiranja stališča sodelujočih mogoče preučiti le pogojno, je bila interpretacija dopolnjena tudi s pomočjo mnenj, pridobljenih s kvalitativno raziskovalno metodo. Pokazalo se je, da narodnostno vlogo šole večina dojema bolj na ravni skupnosti kot na ravni posameznika. Šola je v splošnem dojeta kot tista institucija, ki poleg splošnega in strokovnega znanja zagotavlja socialni in demografski razvoj naroda. Ko gre za vprašanje maloštevilne skupnosti, kot je slovenska

5 Stališča do različnih vlog manjšinske šole so sodelujoči v anketi izrazili tako, da so se opredelili do petih trditev: a) Manjšinska šola ima poleg izobraževalne tudi pomembno narodnostno vlogo. b) Manjšinska šola je pomembna za vsestranski razvoj južne Koroške. c) Manjšinska šola razvija sožitje med narodi, ker združuje slovensko in nemško govoreče otroke. č) Zasluga manjšinske šole je učenje in ohranjanje slovenščine na Koroškem. d) Zasluga manjšinske šole je višji ugled slovenščine na Koroškem. Anketirani so na petstopenjski skali označevali, v kolikšni meri se strinjajo s trditvijo. Opredeljevali so se od »popolnoma se strinjam« (1) do »sploh se ne strinjam« (5). Izračunana je bila aritmetična sredina, ki kaže, v kolikšni meri se anketirani s trditvijo strinjajo oz. ne strinjajo. Na Grafikonu 3 nižja aritmetična sredina pomeni večje strinjanje s trditvijo, večja aritmetična sredina pa manjše strinjanje.

na Koroškem, pa je vloga šole še toliko bistvenejša. Mnogi so celo prepričani, da se brez šole slovenščina na Koroškem ne bi ohranila. Manjšinsko šolo (pri tem imajo sogovorniki v mislih slovensko gimnazijo in obe dvojezični srednji šoli) vidijo kot nekakšen center manjšinskega življenja, kjer se združuje mladina, ki pripada slovenski skupnosti ali simpatizira z njo. Mladi v družbi podobno mislečih sovrstnikov pridobivajo samozavest za pokončno narodnostno držo v smislu doslednejše rabe jezika in delovanja za razvoj narodne skupnosti. Šola je prostor, kjer je slovenščina (čeprav je »dostikrat razmerje z močnejšo nemščino neizenačeno«) samoumevna, kjer se mladi izobražujejo, sočasno pa ne izgubijo stika z manjšino in slovenščino.

Grafikon 3: Stališča respondentov glede vloge manjšinske šole

Vir: Ankete in intervjuji z učitelji in jezikovnimi asistenti, šolsko leto 2014/2015 in 2015/16, N = 270, ter Ankete in intervjuji, marec 2014–december 2015, N = 270

V povezavi z učenjem slovenskega jezika na šolah respondenti izpostavljajo na eni strani jezikovno-pedagoški vidik (poleg učenja slovenskega jezika v družinskem okolju je pomembno, da se otroci jezika učijo tudi v šolah), na drugi strani pa sociološki vidik (s slovenščino v osnovnih in višjih šolah stopa jezik tudi v javnost in s tem pridobiva na ugledu). V povezavi s prvim vidikom šolo vidijo predvsem kot institucijo, ki naj poskrbi, da bodo otroci presegli zgolj narečno obvladovanje jezika ter se dobro naučili tudi knjižni jezik. Po zaslugi manjšinskih izobraževalnih dejavnosti je na Koroškem vedno več ljudi, ki aktivno obvladajo knjižni jezik, po drugi strani pa je res tudi to, da primanjkuje govornih položajev, kjer bi se knjižni jezik lahko uporabljalo. V okviru sociološkega vidika pa kot veliko zaslugo manjšinske šole izpostavljajo dejstvo, da se preko institucionaliziranega

učanja slovenščini dviga ugled tako v zavesti tistih, ki se je učijo, kot tudi v širši javnosti. Ohranitev jezika manjšine je namreč lahko še uspešnejša v družbenem okolju, v katerem vlada pozitiven odnos oz. »pozitivna diskriminacija« do tega jezika. Pomemben vidik delovanja manjšinskega šolstva je tudi to, da gre za udeležanje v ustavnih in pravnih določilih zagotovljene pravice slovenski narodni manjšini do lastnega šolstva. Manjšinske šole so s svojim dvojezičnim konceptom, ki je regionalno (in ne izključno manjšinsko) usmerjen, vedno bolj prepoznane tudi med večinskim prebivalstvom južne Koroške, kar je pomemben prispevek k preseganju etničnih pregrad. Posledica tega je zблиževanje in večja odprtost do slovenske manjšine, v nekaterih primerih pa tudi priznavanje slovenščine kot drugega deželnega jezika. V delovanju in odprtosti manjšinskih šol tudi za tiste, ki niso del manjšinske skupnosti, sodelujoči v raziskavi vidijo premik k strpnosti in povezovanju med večinskim in manjšinskim prebivalstvom oz. med nemško in slovensko govorečimi. Vsesplošno korist manjšinske šole za južnokoroški prostor prepoznavajo bolj ali manj v usmerjenosti šol v večjezikovno izobraževanje, kar je eno od gibal uspešnega gospodarskega sodelovanja regije tako s Slovenijo kot tudi z ostalimi državami alpsko-jadranskega območja.

3.2 Avstrijska Štajerska

Na območju avstrijske zvezne dežele Štajerske je prisotnih več skupin Slovencev. Prvi med njimi so štajerski Slovenci, slovenska narodna manjšina, ki avtohtono živi na treh med seboj ločenih območjih.⁶ Gradec s širšo okolico, ki ni integralni del avtohtonega slovenskega poselitvenega prostora, pa že tradicionalno privablja Slovence tako iz matične Slovenije kot iz avstrijske Koroške, med njimi je zlasti v zadnjih letih veliko število ekonomskih migrantov ter precejšnje število slovenskih in koroškoslovenskih študentov, ki študirajo na graški univerzi. Nekateri prihajajo za omejen čas, drugi za stalno, vse več je takih, ki zaradi dela migrirajo na dnevni ravni, vzroka za to pa sta predvsem šolanje in delo na avstrijski strani (prim. Zupančič 1999).

Med pripadniki manjšine, ki jih je številčno malo in so poseljeni razdrobljeno, poleg tega pa so bili dolgo časa brez lastne povezovalne organizacije, se ni izoblikoval intenzivnejši čut pripadnosti manjšinski skupnosti. Danes so organizirani v okviru enega samega društva, imenovanega Kulturno društvo člen 7 za Slovence

6 Na vzhodu, severno od Radgone v t. i. Radgonskem kotu (Radkersburger Ecke), štajerski Slovenci živijo v petih vaseh: Gorica/Goritz, Dedonci/Dedenitz, Potrna/Laafeld, Zenkovci/Zelting in Žetinci/Sicheldorf ter v regionalnem središču Radgona/Radkersburg. Drugo poselitveno območje je v občinah južno od kraja Špilje/Spielfeld, in sicer v naseljih Lučane/Leutschah, Gradišče/Schlosberg, Veliki Boč/Grosswalzu, Klanci/Glanz. Tretje območje, kjer avtohtono živijo Slovenci na avstrijskem Štajerskem, pa je ob koroško-štajerski deželni meji pri Sobotah/Soboth, zlasti v naseljih Mlake/Laaken in Radvanje/Rotwein (prim. Klemenčič 2006).

na avstrijskem Štajerskem. Delovanje Kulturnega društva člen 7 za usodo te male narodnostne skupnosti, ki jo je doletelo desetletja trajajoče zanikanje uradne deželne in zvezne politike, pomeni velik preobrat. Ko se je že skoraj zdelo, da bodo izginili iz javnega dojemanja in da na območju njihove poselitve ne bo več mogoče slišati slovenskega jezika, se je skupini, ki je nastala bolj ali manj samoiniciativno, posrečil premik, ki je viden na mnogih področjih: v letih od ustanovitve do danes se povečuje zavedanje in samodojemanje slovenskega dela večplastne identitete, povečalo se je število tistih, ki so se pri ljudskem popisu opredelili za slovensko govoreče, v zadnjih letih je povečano zanimanje za učenje slovenščine, svoje mesto so dobili tudi na televizijskih in radijskih programih in podobno (prim. Klemenčič 2006; Valentinčič 2012; Haberl-Zemljč 2012).

Po zaslugi Kulturnega društva člen 7 ter zavzetih posameznikov od leta 1995 obstaja možnost obiskovanja pouka v slovenskem jeziku ali vsaj za slovenščino kot prostovoljni predmet. Najdaljšo tradicijo izvajanja pouka slovenskega jezika imajo šole v Arnežu/Arnfels (od 1989/90), v Radgoni/Radkersburg (od 1994/95) ter v Ivniku/Eibiswald (od 1995/96).

Raziskava o značilnostih in vlogi učenja slovenščine na avstrijskem Štajerskem je bila izvedena v šolskem letu 2015/16, ko so 404 šolarke in šolarji obiskovali pouk slovenščine, ki je potekal na ljudskih, novih srednjih šolah⁷ ter v treh višjih poklicnih šolah: od Ivnika/Eibiswald, do Cmureka/Mureck in Radgone/Radkersburg ter do Vrbe/Feldbach, kraja Bruck an der Mur in Gradca. Pouk slovenščine je bil organiziran kot prostovoljni predmet, potekal je po dve uri tedensko v popoldanskem času, le nekatere šole so ponujale slovenščino kot izbirni predmet, ki je bil vključen v redni urnik in ocenjen. V Gradcu je bil organiziran tudi pouk slovenščine za učence s slovenščino kot materinščino.⁸

V raziskavo so bila vključena doživljanja, opažanja in mnenja vseh osmih učiteljev in učiteljev, ki so v tem šolskem letu poučevali v šolah na avstrijskem Štajerskem. Gre za izkušene pedagoge, vsaj trije izmed učiteljev so tudi tisti, ki so na šolah, kjer delujejo, orali ledino in so zaslužni tudi za vzpostavitev ter okrepitev pouka slovenščine. Pokazalo se je, da je za učence, ki obiskujejo pouk slovenščine, značilna izredno velika jezikovna, starostna in motivacijska raznolikost. Predvsem različna jezikovna izhodišča učencev učitelju predstavljajo velik izziv. Največkrat

7 Po končani štiriletni ljudski šoli se učenci v Avstriji lahko vpišejo na t. i. glavno oz. novo srednjo šolo ali na nižjo stopnjo gimnazije. Prve nove srednje šole so uvedli leta 2012, do šolskega leta 2015/16 so vse glavne šole prešle v novo srednje šole.

8 Poleg pouka v okviru redne šolske ponudbe se je bilo mogoče slovenščine na Štajerskem učiti tudi na različnih tečajih, ki so bili organizirani v mestih Leoben in Bruck an der Mur na severu ter v mestih Gradec, Lebring, Ernovž/Ehrenhausen, Lipnica/Leibnitz in Potrna/Laafeld na vzhodu.

ni možnosti, da bi skupine oblikovali na podlagi predznanja. Učitelj se mora zato poslužiti notranje diferenciacije in individualizacije pouka. Kjer pa je vpisanih več, se izoblikujeta kvečjemu dve skupini. Eno sestavljajo učenci, ki jim je slovenščina tuji jezik, ki se ga bodo začeli učiti od začetka, drugo pa tisti, ki jim je slovenščina prvi jezik. Ta skupina kljub vsemu ostane heterogena, saj so vanjo uvrščeni tako učenci, ki obvladajo predvsem pogovorni jezik in/ali eno od slovenskih narečij (največkrat gre za govorce koroških ali tudi prekmurskih narečij), kot tudi taki, ki dokaj dobro obvladajo tudi knjižno slovenščino.

Motivi, ki vodijo starše, da svoje otroke prijavljajo k pouku slovenščine, so povezani s prepričanjem, da znanje jezika ob meji otroku lahko v poklicnem in privatnem življenju samo koristi, olajšuje navezovanje in vzdrževanje stikov s slovensko govorečimi sorodniki in prijatelji ter drugimi, ki govorijo slovensko. Redkeje je interes za učenje vzpostavljen zaradi slovenskega družinskega ozadja. Z ureditvijo pouka slovenščine v okviru avstrijskega izobraževalnega sistema slovenščina pridobiva višji status, vendar pa je ponudba še vedno precej omejena, učne razmere pa so take, da ne zagotavljajo zadostne izobrazbe v slovenščini. Velik problem pouka slovenščine na Štajerskem je tudi ta, da jezik nima kontinuitete v šolskih ustanovah. Učitelji, vključeni v raziskavo, opažajo, da starši, ki svoje otroke vpisujejo k pouku slovenščine, v prvi vrsti vidijo korist v učenju jezika sosednje države, manj pomembno je dejstvo, da je slovenščina tudi avtohtoni jezik tega območja. Pomemben prispevek pouka slovenščine na avstrijskem Štajerskem pa je premik v glavah ljudi, ki je povezan tudi s povečanim zavedanjem in samodojemanjem slovenskega dela identitete.

3.3 Predarlsko

Slovenci na Predarlskem predstavljajo manjšo diasporo, katere jedro sestavljajo predstavniki generacije, ki je v približno istem obdobju (v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja) iz ekonomskih razlogov odhajala na začasno delo v tujino.⁹ Dotok delavcev je po nekaj letih usahnil, v naslednjih desetletjih so se mnogi vrnil nazaj v Slovenijo, drugi pa so se na Predarlskem ustalili in si tam ustvarili družine. V zadnjem času prihaja do pospešenega slabljenja (predvsem zaradi staranja in vračanja prve generacije nazaj v Slovenijo) ter drobljenja (zaradi številnih mešanih zakonov) skupnosti. Potomci prve generacije postopoma izgubljajo stik s slovenstvom; največkrat so se popolnoma integrirali v predarlsko okolje in večinsko družbo.

⁹ Po podatkih deželne vlade na Predarlskem naj bi imelo leta 2015 na Predarlskem stalno bivališče 639, začasno pa 89 Slovencev oz. oseb s slovenskim potnim listom, skupaj torej 728. Po neuradnih podatkih naj bi bilo Slovencev leta 2015 okrog 2.000 ali več.

V letih po naselitvi na Predarlško se je v skupnosti razvilo živahno društveno življenje, kjer so se odvijala predvsem priložnostna družabna srečanja, preko društev so Slovenci navezovali in ohranjali stike z rojaki, organizirali kulturne, športne in druge prireditve, pogosto regionalno obarvane. Predvsem po zaslugi zanesenjaških posameznikov tri društva¹⁰ živijo še danes, se pa čuti zamiranje in upadanje tako članstva kot tudi obiska na prireditvah (prim. Felbar 2006).

V okviru raziskave *Identiteta in učenje slovenskega jezika med Slovenci na Predarlškem* so bili opravljeni intervjuji s predstavniki prve generacije izseljencev ter s starši otrok, ki so leta 2012 obiskovali dopolnilni pouk. Poleg tega sta bili intervjuvani tudi učiteljici, ki sta v tem obdobju poučevali slovenščino, ter posamezni predstavniki društev in nekaterih inštitucij. V ločeno spletno raziskavo so bili vključeni tudi predstavniki sodobne slovenske diaspore. Skupaj je bilo v raziskavo vključenih 64 ljudi. Analiza raziskave je pokazala, da jedro tradicionalne slovenske skupnosti na Predarlškem danes sestavljajo predstavniki prve in druge generacije – torej tisti, ki so prišli v drugi polovici šestdesetih in v sedemdesetih letih, ter njihovi potomci, počasi pa se množi tudi že tretja generacija. Pri prvi generaciji Slovencev se čuti zelo močno povezanost s Slovenijo, slovenskim jezikom in slovenstvom nasploh, ob tem pa nikakor ne tajijo tudi tistega koščka sebe, ki so ga izoblikovali zaradi življenja v Avstriji. Večinoma so ponosni, da živijo v Avstriji, ki jo doživljajo kot urejeno, demokratično državo, ki omogoča visok življenjski standard ter visoko raven socialne in pravne varnosti. Njihovo identiteto bi lahko opredelili kot spremenljivo. Po večini se identificirajo s Slovenijo, ki ji dodajo tudi avstrijski del sebe. Pripadnost izrazijo na dva načina: »Sem Slovenec/Slovenka v Avstriji« ali »Sem avstrijski Slovenec/avstrijska Slovenka«. Pogosta so tudi občutja nekakšne vmesne identitete: »Nekaj vmes, bi rekel. Nisem niti Slovenec niti Avstrijec. Razdvojen ...«

Druga in kasnejše generacije se v glavnem zavedajo tega, od kod izhajajo, na svojo slovensko identiteto pa čutijo manjšo navezanost kot njihovi starši. V številnih segmentih se precej močneje identificirajo z Avstrijo, kjer so odrasli. Njihovo pripadnost bi najbolje povzeli s: »Sem Slovenec/Slovenka in Avstrijec/Avstrijka« ali »Sem Avstrijec/Avstrijka slovenskih staršev«. Pripadniki te generacije po večini niso imeli druge možnosti, kakor da so si ustvarili družino z neslovenskim partnerjem. V mnogih primerih tudi zaradi tega njihovo doživljanje slovenske identitete ni več vezano na slovenščino, se pa trudijo ohranjati nekatere slovenske običaje, ki so jih ohranjali tudi v mladosti v izvorni družini. Napor, ki ga vlagajo v ohranjanje slovenske identitete, se od družine do družine ter od posameznika do posameznika razlikuje. Prevladujejo taki, ki svoje slovenstvo doživljajo predvsem na simbolni ravni;

10 Slovensko planinsko društvo, Slovensko kulturno društvo Mura in Slovenska folklorna skupina Lipa.

npr. ob praznovanjih ohranjajo slovenske navade, verske pobožnosti, kulinariko, poslušajo in pojejo slovensko glasbo, berejo slovenske knjige, imajo odnos do slovenskih simbolov (zastava, himna ...), etnografije (slike Bleda, Triglava, Brezij ...), navijajo za slovenske športnike, spremljajo slovenske medije.

Migracije na Predarlško, ki smo jim priča danes, so veliko bolj individualne. V tujino odhaja mnogo posameznikov – predvsem mladih, ki so jih privabile boljše možnosti za pridobivanje življenjskih izkušenj, zaposlitev, zaslužek, za bolj kakovostno življenje nasploh. Sodobni izseljenci so individualisti in ne čutijo potrebe po osebnih stikih ali druženju na podlagi etnične pripadnosti, zato živijo bolj ali manj izolirani od slovenske skupnosti. Prihaja tudi do pojavov nepoznavanja, ignorance, ne vključevanja in odklonilnega odnosa do t. i. tradicionalne slovenske skupnosti na Predarlškem. Izseljenci iz sodobnejšega časa slovenstva sicer niso povsem zavrgli, čeprav se je Slovenija mnogim precej zamerila in so se ravno zato umaknili v tujino. Gre za ambiciozne, izobražene mlade, ki so bili večinoma že vnaprej dogovorjeni za službo, nekaj pa je tudi takih, ki so odšli brez vnaprejšnje gotovosti glede zaposlitve, ampak so bili prepričani, da imajo v tujini boljše ekonomske in zaposlitvene možnosti kot doma. Večina jih je delo našla na Predarlškem, nekateri pa tudi v bližnjem Liechtensteinu ali v Švici. Sodobna informacijska in komunikacijska sredstva poenostavljajo vzdrževanje stikov z domovino ter jim omogočajo hitrejšo in manj naporno prilagajanje novemu okolju.

Dopolnilni pouk slovenščine ima na Predarlškem že več kot štiridesetletno tradicijo.¹¹ Število vpisanih iz leta v leto niha.¹² Starostni razpon je velik: od predšolskih otrok do odraslih. Med udeleženci so predstavniki prve kot tudi druge in tretje generacije. Najbolj zvesti udeleženci v zadnjih letih so potomci, sorodniki in bližnji znanci tistih, ki so tudi že sicer aktivni v slovenskih društvih, vpisujejo pa se tudi otroci iz novopriseljenih družin in partnerji iz mešanih družin.

Razlogi za vpis k dopolnilnemu pouku slovenščine, ki jih navajajo intervjuvanci, so raznorodni: tisti, ki jim je slovenščina prvi jezik (priseljenci v novejšem obdobju) želijo obdržati »kondicijo« jezika, saj bi nekoč radi nadaljevali šolanje v Sloveniji; tisti, pri katerih je slovenščina drugi jezik v družini (druga oz. tretja generacija), želijo uravnotežiti znanje obeh jezikov v družini; za tretjo skupino pa slovenščina predstavlja jezik sorodnikov v Sloveniji, zato se je želijo naučiti, da bodo lahko komunicirali z njimi. V tej skupini so tudi partnerji Slovencev iz mešanih zakonov, ki se želijo naučiti jezika otrok in partnerja. Interes za vpis otrok

11 Slovenski pouk na Predarlškem ima začetke v novembru leta 1973, ko so šolske oblasti odobrile, da je pouk maminščine otrok zdomcev lahko potekal na javnih šolah. Istega leta je na Predarlško prišel stalni duhovnik Janez Žagar. Pouk za slovenske otroke je izvajal kar on, in sicer prvo leto v treh krajih, na treh šolah.

12 V šolskem letu 2015/2016 je dopolnilni pouk obiskovalo 19 oseb.

k dopolnilnemu pouku slovenščine je največkrat gesta izkazovanja pripadnosti, spoštovanja in odprtosti do jezika in kulture prednikov. Starši vidijo v možnosti organiziranega učenja slovenščine pomemben prispevek k ozaveščanju otrok o pripadnosti slovenskemu narodu in slovenski kulturi, možnost učenja in druženja s sovrstniki s slovenskim poreklom, pa tudi spodbudo za nadaljnje učenje in ohranjanje stika z jezikom, kulturo in domovino. Dostikrat imajo ključno vlogo pri odločitvi za dopolnilni pouk stari starši, ki si želijo, da bi se njihov jezik ohranil tudi v naslednjih rodovih.

3.4 Dunaj

Dunaj je že od druge polovice 14. stoletja eno od osrednjih zbirališč slovenske ustvarjalne in podjetniške energije in priljubljen selitveni cilj zlasti zaradi študija in zaposlitvenih možnosti. Sem so se v različnih obdobjih priseljevali tako Slovenci iz matične Slovenije kot tudi štajerski in koroški Slovenci. Slovenci na Dunaju danes¹³ tvorijo raznovrstno velemestno izseljensko skupnost, ki jo sestavljajo različne skupine Slovencev: a) Asimilirani Slovenci, ki so se v kozmopolitskem mestu stopili z večinsko družbo. b) Okrog sto posameznikov in njihovih družin, ki na Dunaju živijo že več desetletij in svojo pripadnost slovenstvu izkazujejo preko medsebojnih druženj ter obiskovanj kulturnih, cerkvenih in družabnih dejavnosti, ki jih pripravljajo tradicionalna povezovalna središča Slovencev na Dunaju: Slovenski pastoralni center, Slovenski kulturni center Korotan ali slovensko veleposlaništvo na Dunaju. c) Številčno vse močnejša skupina Slovencev na Dunaju so »začasni« priseljenci, ki prihajajo v zadnjih letih predvsem zaradi študija ali zaposlitve. V tej skupini je največ študirajoče mladine in mladih družin, ki so se preselile najpogosteje zato, ker je vsaj eden od partnerjev na Dunaju dobil službo. Večina novodobnih priseljencev je z življenjem v avstrijskem velemestu nadpovprečno zadovoljna, zato jih veliko ostane tudi za stalno. Na selitve na Dunaj je vplivala kombinacija različnih dejavnikov: ekonomskih, socialnih, političnih, osebnih ... Najpogostejši razlogi so bili: študij, zaposlitev, odhod skupaj s partnerjem. Namera o vrnitvi v izvorna okolja je pri Slovencih iz Slovenije povezana z dolžino bivanja na Dunaju; večina tistih, ki so prišli pred letom 2001, se je na Dunaju že ustalila, si ustvarila družine, socialne stike in podobno in se niti ne nameravajo vrniti. č) Veliko skupino Slovencev na Dunaju predstavljajo koroški Slovenci, ki jih že tradicionalno združujejo dejavnosti Kluba slovenskih študentk in študentov na Dunaju, ki je pomemben prostor ohranjanja slovenskega jezika in identitete med koroškimi Slovenkami

13 Po podatkih popisa prebivalstva je leta 2001 na Dunaju živel okoli 3.300 Slovencev. Po neuradnih ocenah pa naj bi bilo Slovencev na Dunaju med 4.000 in 5.000.

in Slovenci na Dunaju. Selitev na Dunaj praviloma ne pomeni pretrganih vezi s Koroško, saj se mnogi mladi v času študija družijo v prijateljskih krogih, ki so jih sklenili med šolanjem na Slovenski gimnaziji v Celovcu (prim. Zupančič 1999; Stergar 1994).

Centri slovenstva, ki so se oblikovali predvsem v drugi polovici 20. stoletja (Slovenski pastoralni center in Korotan) so v sodobnem času zgubili vlogo vsesplošnih povezovalcev in glavnih nosilcev slovenske identitete na Dunaju. Vedno manj je takih, ki tem oblikam povezovanja ostajajo zvesti. Priložnost za ohranjanje slovenskega jezika in slovenstva nasploh bi bilo tudi druženje in sodelovanje med koroškimi Slovenci in Slovenci iz Slovenije, vendar so stiki med obema skupinama razmeroma šibki. Zlasti sodobna imigracija pa je v združevanje Slovencev na Dunaju vnesla novo dimenzijo, saj je poskrbela, da je združevanje Slovencev na Dunaju doživelo premik iz tradicionalnih v sodobne načine povezovanja. Vedno bolj živo je virtualno povezovanje preko socialnih omrežij in spletnih skupnosti, ki v zadnjem času predstavljajo najbolj relevantno zbirno mesto dunajskih Slovencev. Z novim valom priseljevanja v zadnjih letih in naraščanjem števila mladih družin z otroki so se razcvetele tudi raznovrstne povezovalne iniciative.

V anketni raziskavi o *Identiteti in učenju slovenskega jezika med Slovenci na Dunaju* je sodelovalo 117 ljudi. Vzorec je zajemal prvo generacijo izseljencev, priseljenih na Dunaj iz različnih delov Slovenije v obdobju od 1985 do 2015, ter 25 koroških Slovencev, ki so na Dunaj prišli večinoma zaradi študija. Več kot 80 % je bilo oseb iz slovenskih družin, ki jim je slovenščina materni jezik. Med sodelujočimi so prevladovali študenti in izobraženci iz starostne skupine od 21 do 40 let. Pokazalo se je, da je značilnost identitetnega samoopredeljevanja sodelujočih sočasno pojavljanje več identitetnih opredelitev. Slovenska in avstrijska plat identitete se med seboj prepletata oz. sta v nekakšnem hierarhičnem odnosu. Pri Slovencih iz Slovenije je ta hierarhija večinoma v korist slovenski identiteti. Pri koroških Slovencih slovenska plat prevlada, kadar narodnostni opredelitvi dodajo atribut regionalne pripadnosti (»koroški Slovenec«), sicer pa gredo opredelitve v prid avstrijski identiteti. Med anketiranimi je večina takih, ki želijo slovenstvo prenesti na naslednje rodove, podobno velik je odstotek takih, ki redno vzdržujejo stike z izvornim krajem, vzpodbudno velik je tudi delež tistih, ki ohranjajo slovenski jezik v družinah ter pri druženju v slovenskih krogih. Žal pa (z izjemo koroških Slovencev, zajetih v vzorec) ni pa bilo zaznati večje angažiranosti za aktivno sooblikovanje ali obiskovanje dejavnosti slovenskih organizacij. Morda se bo situacija spremenila, če bo na novo nastajajočim iniciativam, ki so trenutno v domeni nekaterih izjemno aktivnih posameznikov, uspelo privabiti širši krog ljudi.

Učenje slovenščine za odrasle na Dunaju ponujajo različne ustanove. Možno je učenje na Univerzi (v okviru katedre za slavistiko), na Ljudski univerzi (za nižje nivoje znanja), na nekaterih jezikovnih šolah, veliko pa je povpraševanja tudi po zasebnih urah slovenščine. Tečaj slovenščine redno organizira tudi Klub slovenskih študentk in študentov. Posebna povezovalna točka Slovencev na Dunaju je dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture, ki že tradicionalno poteka v organizaciji Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, ki pouk tudi financira, in je zato za udeležence brezplačen.¹⁴ Namen pouka je predvsem ohranjanje slovenskega jezika in identitete v tujem okolju, hkrati pa pomeni tudi odlično priložnost za druženje otrok in njihovih staršev ter odraslih udeležencev pouka. Udeleženci pouka so otroci različnih generacij Slovencev iz Slovenije, nekaj pa je tudi takih s koroškimi koreninami. Večina otrok prihaja iz mešanih družin. Med glavnimi motivi za vpis k dopolnilnemu pouku slovenščine so: učenje jezika od začetka ali izpopolnjevanje že pridobljenega znanja, ohranjanje jezika prednikov, druženje z otroki, ki jih povezuje jezik, slovenstvo. V manjšem deležu k dopolnilnemu pouku slovenščine prihajajo otroci iz družin, ki se želijo vrniti v Slovenijo in bi se potem radi vključili v redni šolski sistem. Tisti, ki so imeli izkušnjo z dopolnilnim poukom slovenščine, kot njegovo najpomembnejšo vlogo prepoznajo pridobivanje jezikovnega znanja, ustvarjanje prijateljskih vezi med sošolci in navduševanje za rabo slovenščine nasploh.

4 SKLEP

V geografsko, zgodovinsko in sociolingvistično zaznamovanih razmerah, ki so značilne za okolja, kjer v Avstriji živijo Slovenci, učenje in poučevanje slovenskega jezika presega splošni izobraževalni pomen. Poleg pridobivanja, razvijanja in ohranjanja (knjižne) slovenščine namreč (manjšinske) šole in oddelki dopolnilnega pouka predstavljajo okolje, kjer naj bi se vsaj deloma tudi ohranjala slovenska identiteta. Vloga družine pri tem še vedno ostaja ključna. Med drugim tudi zato, ker se spreminjajo motivi, ki narekujejo vpis k pouku slovenskega jezika. Zlasti v manjšinskem prostoru zanimanje za učenje slovenščine ni več pogojeno zgolj z narodnostno-identitetnimi vzgibi, ampak v času odprtega evropskega prostora in povečane prostorske mobilnosti v ospredje vedno bolj prihaja pragmatično gledanje, da je znanje dodatnega jezika osebna obogatitev oz. splošna dobrina, ki za posameznika pomeni tudi konkurenčno prednost pri

14 V šolskem letu 2015/16 je dopolnilni pouk slovenščine obiskovalo 48 otrok, od tega je 20 predšolskih in 28 šoolobveznih. 39 (od 48) otrok je bilo iz mešanih družin. Na Dunaju je bilo rojenih 36 (od 48) otrok, ostali so bili rojeni v Sloveniji. Koroške korenine je imelo 15 staršev.

zaposlovanju. Temu trendu se šole s svojimi izobraževalnimi programi sicer po-
spešeno prilagajajo, velik izziv pa ostaja jezikovna in pedagoška usposobljenost
učiteljskega kadra za spopadanje z zapleteno situacijo različnega obvladanja in
odnosa do slovenskega jezika.

LITERATURA

- Busch, Brigitta, 2013: *Schulsprachen: Sprachen in und um und durch die Schule*. Innsbruck: Studienverlag.
- Felbar, Štefan, 2006: Slovenci na Predarlškem. V: *Signal: das Magazin der Sloweninnen und Slowenen in der Steiermark / Znak: revija Slovenk in Slovenecv na avstrijskem Štajerskem*. Winter/zima 2006/2007. Gradec – Potrna: Artikel VII-Kulturverein für Steiermark – Kulturno društvo Člen 7 za avstrijsko Štajersko. 185–189.
- Haberl-Zemljič, Andrea, 2012: *Pustiti jezik v vasi. Ohranjanje in opuščanje slovenskega jezika v Radgonskem kotu*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Kern, Damjana, 2016: *Ohranjanje identitete s poučevanjem slovenščine med Slovenci v Avstriji: Doktorska disertacija*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Klemenčič, Matjaž, 2006: *Prizadevanja koroških Slovencev za narodnostni obstoj po drugi svetovni vojni*. Celovec: Mohorjeva založba.
- Nečak Lük, Albina, 2002: Sociolingvistična podoba Železne Kaple-Bele. V: Albina Nečak Lük, Boris Jesih in Vladimir Wakounig (ur.): *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru. 3, Občina Železna Kapla - Bela/Eisenkappel - Vellach*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 55–76.
- Stergar, Janez, 1994: Koroški Slovenci na Dunaju po letu 1918. V: Darja Mihelič (ur.): *Dunaj in Slovenci*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije – ZRC SAZU. 99–104.
- Valentinčič, Dejan, 2012: *Primerjava pravnih zaščit in organiziranosti slovenskih manjšin v sosednjih državah: Magistrsko delo*. Nova Gorica: Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici.
- Vavti, Štefka, 2012: »Včasih ti zmanjka besed ---«: *Etnične identifikacije pri mladih Slovenkah in Slovencih na dvojezičnem avstrijskem Koroškem*. Celovec – Dunaj: Drava.
- Wakounig, Vladimir, 2002: Manjšinsko šolstvo v zrcalu občinskega prebivalstva: Trendi – vprašanja – perspektive. V: Albina Nečak Lük, Boris Jesih in Vladimir Wakounig (ur.): *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru. 3, Občina Železna Kapla - Bela/Eisenkappel - Vellach*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 77–104.
- Zavratnik Zimic, Simona, 1998: Pogovori s koroškimi Slovenci: o etnični identiteti, slovenščini, dvojezični vzgoji in samopodobi. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 39/2. 70.
- Zupančič, Jernej, 1999: *Slovenci v Avstriji. The Slovenes in Austria*. Ljubljana: Inštitut za geografijo.